

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția Strada Buzzești 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	---	--

POESIILE LUI OCTAVIAN GOGA.

Acum cincisprezece ani, cind nici nu putea să mai fie vorba de o influență a lui Vasile Alexandri, și cind aceia cari pretindeau că sînt în curentul poetic al lui Eminescu, nu dădeau alta decit o sarbădă, din ce în ce mai sarbădă repetiție a cîntărilor durerosului maestru, se află de-odată în România noastră, unde și cei mai mititei din poeții și poeții ajungeau repede la oarecare reputație cu ajutorul, și priceput, și dezinteresat al manufactorilor de gazete, se află decî că există în Ardeal un om cu numele de George Coșbuc, care face poesii fără tiparuri. Adecă ei le făcea de mult, după o mare nevoie intimă a sufletului său, care nu învățase poezie la nimeni, — dar nu fusese încă descoperit. Ardealul acela era pe atunci foarte departe, cam de zece ori cît până la Paris. Ce se cînta acolo, nu ajungea aici. Și apoi nu știa oare toată lumea cultă că în Ardeal se vorbește *altă* limbă? Prin nu știu ce întimplare, «Convorbirile literare» dădură de urma lui Coșbuc, sau el dădu de urma lor. «Nunta Zamfirei» apăru, și nuntașii de-acolo aduseră la o mare petrecere a minții pe tot publicul înțelegător de literatură. Mai aveam un adevărat poet, și, ceea ce e mai însemnat, mai aveam o adevărată *poesie*.

Poetul din Ardeal a cîntat de-atunci despre frumoase din sat, despre amurguri la țară, despre războaie străvechi și despre războaie nouă ale neamului nostru, despre ostașii de la Plevna și despre Regele Carol, despre săteanul român, care «vrea pămînt», despre bucuria și datoria vieții, și despre cîte de toate. Se văzu îndată că scriitorul cel nou era din Ardeal, dar nu al Ardealului. El aducea o mare obiectivitate senină, un simț de vitejie înaintea vieții, accente de veselie nepăsătoare, puterea de a învălmăși mișcări și mulțimi și o îndrăzneală, o putere, o bogăție de formă ne mai pomenite, că *acestea* sînt meritele lui.

Maî trecu vreme și, pentru un motiv său pentru altul. producția poetică a lui Coșbuc se încetini. Atunci pe drumul, rîvnit de mulți, dar călcat de puțini, al poeziilor, se auzi iarăși un cîntec nou pe care-l cînta un om din Ardeal. St. O. Iosif Brașoveanul venia după Coșbuc din Năsăud. El aducea cu sine cea mai mare simplitate de simțire unită cu cea mai mare bogăție de formă, un simț gingaș pentru cele mai ascunse mișcări ale sufletului, măestria de a smulge accente puternice din mijlocul dulcii tristeți visătoare. Cel de-al doilea corifeu ardelean al poeziei românești făcu balade, cînturi, satire, de un subiectivism duios și discret. Și la el se văzu însă îndată că, deși venia din Ardeal, nu era nici el de acolo.

Și el ca și Coșbuc erau și mai mult și mai puțin decît un poet al Ardealului. Acela trăiește însă astăzi și-și desăvirșește din ce în ce mai mult această însușire a sa. El e Octavian Goga, care-și trimete astăzi în lume cel d'întăiu volum de cîntece ¹.

*

Ținărul mic care s'a dezvăluit în puțină vreme ca stăpin sigur peste însușiri de poet mare, s'a născut în Rășinari, nu dintr'o familie de preoți de acolo, ci din familia preoților rășinarieni. Rășinariul e satul de peste pădurea Sibiiului, un sat vechiu și mare, un sat adevărat și curat românesc. El adună în sine înalta frumuseță a muntelui cu binecuvîntarea ogoarelor și cu foarte multe tradiții, întipărite în biserici, zugrăveli și manuscripte. Oamenii de acolo sînt înstăriți și mîndri, și tocmai de aceia ei simt mai adînc o nenorocire a neamului lor, supt care iobăgimea săracă și smerită din alte părți se pleacă fără murmur. De jur împrejur, în acele văi și pe acele coaste sibiene trăiește, în aceleași simțiri și cu aceleași datine, cea mai frumoasă și mai nobilă țeră a neamului românesc. Cine s'a născut și a copilărit acolo, cine s'a întors de pe depărtate plaiuri în acele locuri, ca la un izvor de mîngiere și de îmbărbătare, acela nu poate fi în viața sa întregă, decît omul aceluși pămînt, în care sînt prinse toate rădăcinile sufletului său. Și, fiindcă acel Ținut e ca o icoană înălțată și limpede a Ardealului românesc, acel scriitor va fi în stare să-și spuie toate frumusețile, să-și înțeleagă toate durerile, să-și șoptească toate speranțele și să trîmbețe pentru dinsul înmul luptelor viitoare. Nota dominantă a sufletului său va fi aceasta.

El va fi un poet local, în cel mai înalt și mai adînc înțeles al cuvîntului, și va ajunge unul din poezii naționali, nîu plecînd de la

¹ *Poezii*, Pesta, editura revistei «Luceafărul».

teorii său de la sentimente generale, ci de la nemărginita dragoste pentru casa sa, pentru brazda sa, pentru biserica sa, pentru satul său, pentru Ținutul său oltean și pentru țara sa ardeleană. El va iubi poporul românesc, nu din datorie, nu din conștiință de cărturar sau din simpatie de artist, ci din iubirea trainică și veșnică pentru părinții de-acasă, pentru frații de joc, pentru vecinii bine cunoscuți, pentru preotul satului și pentru lăutarul satului, și de aici pentru toți oamenii satului, Ținutului și țării sale ardelenе.

*

Oriunde ați deschide volumul lui Octavian Goga, veți găsi pretutindeni această siguranță în orice observație și în orice cuvânt, această precizie în amănunte, în cele mai mici amănunte, până la firul de izmă creată ce tremură în vînt pe marginea Oltului, până la cei «doi puî de nevăstuică» ce se string pentru somn la căderea sfîntă a serii. Și veți găsi aceiași mărgenire și intimitate a iubirii, aceiași îmbrățișare strînsă și caldă, care prinde cutare riî, cutare dascăl șchiop și glumeț, cutare lăutar, pe care-l chiamă Lae Chiorul și a fost un țigan asupra sfișitului căruia se poate plînge, cutare căprar, cutare vecin. Până și cînd răsună în strune de aramă un cîntec de mărire pentru Vodă Ștefan bătrînul, nu e vorba de Moldova lui, de Suceava lui, de luptele lui cu Turcii, de cîmpia cu Podul-Înnalt și de Valea Albă a Războienilor, ci simțul de respect și iubire al poetului se întoarce de la locurile de străbună slavă românească spre cele de lungă și cumplită robie a aceluiași neam, unde se frînge de neputința de a da fapte mintuitoare sufletul poetului :

Măria Ta, sintem bătuti de nevoi.
La noi în zădar ară plugul,
Căci holdelor noastre cu spicul de aur
Străinul le fură belșugul...

*

Și e ardelenescă, caracteristic și apriat ardelenescă și această pornire vijelioasă în care se pare că tremură zale și săbii se ciocnesc de scuturi, acest mare avînt pătimaș și sălbatic pe cîmpiile idealului, în care și un poet tinerel poate învinge pe dușman și cîștiga de acele biruințe care pregătesc mîntuirea poporului său. Aici nu e nimic din căldura patriotică de acum douăzeci-treizeci de ani care făcea pe un Alexandri să făurească în răgaz, înaintea unor privitori cîștigați d'înainte, cîntările de mărire ale Romîniei nouă. Nu, ci e revărsarea, în forme create năprasnic, a unei dureri care s'a grămădit clipă de clipă într'un suflet neobișnuit de simțitor la

singeroasele jigniri ale dreptății și mândriei neamului său, e strigătul de agonie al pieptului pe care-l sfărimă o stincă.

Și fiindcă astfel este această carte, nu va fi om tânăr, nu va fi suflet tânăr în Ardeal, care să nu se încălzească de ritmurile războinice, care să nu verse lacrimile sale cele mai bune și cele mai ascunse peste aceste versuri ce s'au închegat în lacrimi. Orice primire i se va face în România, ea nu va putea să se apropie de aceia pe care o va întâmpina în țara pentru durerile căreia a fost scrisă.

N. IORGA.

DOMNIȚA DIN STRĂINI.

I.

Domniță mândră din străinț,
De ce, când soarele răsare,
Sînt tulburî ochii tăi senini
De lacrimi calde și amare?

De șapte luni acum tînjești,
Închisă 'n ziduri de cetate...
Și cînd sosește-un sol cu vești,
Nebună inima îți bate.

Zadarnic gîndul tău pribeag
Spre miazăzi și 'ndreaptă sborul,
De-albastrul munților șireag
Își frînge aripile dorul.

Cînd ești în purpură 'mbrăcînd
Amurgul vîrfurile nîse,
Tu te cutremuri de un gînd
Că-î zarea satelor aprinse...

II.

Luceafărul se stinge 'n zorzi...
Treptat se rumenește cerul...
Din corn sunat-a de trei ori,
În turnul cel înalt, străjerul.

Auzi cum scîrție 'n țăfînă,
Cînd se deschide, poarta veche;
Căci au sosit doi soli romîni
În zorzi — ce falnică păreche!

S'adună 'n drum bărbați, femei...
Ei vin la Doamna cea străină...
Iar cel mai mare dintre ei
Grăiește, după ce se 'nchină:

«Măria ta, să ne trăiești
Mulți ani în pace și mîrire!
Și Domnul Țării Românești
Așa ne-a zis să-ți dăm de știre:

În codrui cînd și-or scutura
Copacii frunzele, la toamnă,
Atunci să știi, Măria ta,
Că ne vei fi în țară Doamnă.

Căci dac'u fost cumplit război
Și foc și jaf și luptă cruntă, —
Acum e pace pe la noi,
De-acum să te gătești de nuntă!»

I. BORCIA.

BLESTEMUL MUCENIȚEI

Dascălul Dumitru, tată a trei copii, un om smead, cu mustățile tăiate scurt și cu fața rasă, nu era, de sigur, omul obiceiurilor nouă. Nu era, mai cu seamă, ca unii dascăli tineri și flușurateci, cari dacă își fac slujba, că n'au încotro, și numai de hatiru' lefi, dar cînd încep să cînte în biserică, glasul lor dat pe cîntece lumești, răsună ca o profanare.

Dascălul Dumitru își scutura atunci părul său lung, negru, puțin cam sur, și își zicea în fundul sufletului :

— Cîntă și ereticii aceștia !

Nici unul din cei tineri nu avea hărnicia și sîrguința de bun îngrijitor și de evlavios a dascălului Dumitru, care își îngrijia singur biserica.

Dar cînd zic biserica, zic și cel mai mic lucru din biserică.

Ca întotdeauna, Simbăta și în ajunul sărbătorilor, venea de vreme și începea să curețe. Ștergea sfeșnicile, freca pe jos, iar la urmă lustruia icoanele cu untdelemn, ca să nu se strice văpseaua și să pătrundă carii.

Cum era Simbăta, venise și astăzi mai de vreme și acum isprăvisese.

În biserică se făcuse mai întunerec, căci mergea spre seară.

Dascălul Dumitru, fiindcă acasă nu avea ce face pe a doua zi, iar pînă la masă mai fiind vreme, umbla încet de colo pînă colo, de la o icoană la alta, mulțumit de ordinea ce făcuse și iscodit de fel de fel de gînduri.

Dar dintre toate icoanele bisericeî, singurul loc unde dascălul zăbovea mai mult, era un frumos pervaz, mare cit o ușă, încărcat de sus pînă jos numai de icoane și iconițe, toate îmbrăcate în aur și argint, de licărea pervazul tot.

Nuamă poarta împodobită, a raiului cu sfinți, licărește așa de mîndru ! Acel pervaz era și scump, dar era și foarte greu. L'au suit patru oameni, și mai-mai să-l scape de greu.

Erau acolo, în pervaz, cu fețe de văpsea mai deschise ori mai închise, o mulțime de sfinți din pomelnicul cel mare al lor.

Cei mai bătrîni, culoare mai închisă, cei mai tineri, mai deschisă. Fețele lor, unele bărboase, altele tinere, apăreau umbrite, ascunse cum erau de îmbrăcămintea de argint.

Toți însă, aveau în jurul capului coroane aureolare din foiți de

aur sau de argint, după pioșia donatorului, după puterile lui, și după preferința lui în materie de sfinți și sfinte.

Erau frumos lucru acele foițe, dungate și ascuțite, ca niște raze, în coroane simple dintr'o singură foiță, sau în coroane hătute, din mai multe foiți, una peste alta.

Iar foițele acestea erau atit de subțiri, de fine și delicate, că prindeau să onduleze odată cu fie-care atingere, cu fie-care premenire de aer, cu fie-care sunet, cit de slab.

Cînd a fost cutremurul, pervazul cu icoane, de cădea, se întimpla pagubă mare.

Dar ceia ce'l intrigă pe dascălul Dumitru mai ales, era o icoană nouă, de curind așezată în pervaz, în locul alteia vechi de la un donator răposat.

Dascălul, dacă ar fi fost numai pe voia lui, nici în ruptul capului n'ar fi atins un lucru sfînt, cum este icoana, pentru a-i strămuta locul. Căci icoana, unde a fost pusă, acolo trebuie să rămîie; locul acela, sfințit, nu'l poate stăpîni altă icoană.

Dacă l'a făcut ceva s'o mute, spălîndu'și minile ca Pilat, a fost dorința popei.

— Dascăle, — i-a zis popa Vasile, a treia oară — vezi icoana aceia a sfinților Trei-Erarchi, care a dăruit-o Foltescu, fă-i un locușor, un loculeț mititel în pervaz, că-i om bun, și azi nu mai dăruiește nimeni bisericii.

Lumea dacă vede icoană nouă, vede și dragostea care o are conu' Foltescu pentru biserică și poate să gîndește și altul să facă.

Dascălul Dumitru se gîndise însă și alt-fel. Dacă va schimba icoana cea veche și scumpă, cu aceasta nouă — cum sînt toate lucrurile nouă, eftine și de mîntuială — toată lumea va zice că, icoana cea veche, ș'a pus de gînd dascălul să-i mute întăi locul din pervaz, pe urmă și din biserică...

Dar nu îndrăsnea să-i spue popei; știa că popa Vasile mai degrabă ține cu laicii, cu poporănii, căci adese-orî zisese:

— Oamenii bisericii, clericii, aū părere foarte greșită despre laicii de astăzi, și e păcat, dascăle!

Clericii aū supt ochi în fie-care zi podoabele și icoanele dăruite de sufletele generoase din alte vremuri și se gîndesc cu groază că cei de astăzi nu fac nimic pentru biserică.

Clericilor li se pare că tot ce are biserica, toate icoanele și odoarele aū fost dăruite odată, cu grămada, de cei bătrîni. Uită că totul s'a făcut încetul cu încetul, cum se face și astăzi; de la unul puțin, de la altul mai mult!

Dascălul a tăcut și a făcut cum a zis popa: a pus icoana lui Foltescu în pervaz.

Dar fiindcă îl cunoștea pe Foltescu destul de plin de păcate și destul de lumeț bărbat, se gîndea că mare păcat trebuie să aibă pe cuget dacă aduce și icoană.

Icoana aceia a lui Foltescu nu semăna de loc cu celelalte.

Era cu adevărat albă și strălucitoare ca de argint, dar nu semăna a fi argint!

Alătura cu icoanele vechi, toate cu aceeași față de argint curat, icoana aceasta era ceva deosebit și de spaimă.

Dascălul Dumitru își zicea că, de bună seamă, conu' Iancu Foltescu a cumpărat așa icoană anume ca să bată la ochi și să întrebe fiecare:

— De la cine-î?

Odată l'a scăpat gura pe dascăl și a zis către popa Vasile:

— Părinte, argintul de pe icoana asta nu prea seamănă... zău nu seamănă. Argint o fi, nu zic, că lucește, dar e argint sălbatic!

— Uh, — făcu popa, îngrozit, — cum ai scăpat așa vorbă!

Atunci dascălul, ca să se ușureze, și c'o îndrăzneală ce i se părea lui că seamănă cu aceia a dascărilor tineri, cărora nu prea le pasă, se dădu de partea lor, și răspunse ca un nelegiuit:

— C'apoî ce-î dacă scap o vorbă ca asta!

Nu-î tot una dacă o purtam pe suflet?

Dascălul era singur în fața icoanei care n'o putea suferi.

În biserică se cam întunecase, ci el nu ținea seamă și se suia pe cîte un scaun de se uita mai de aproape la icoanele care îi erau dragi.

Se dădu jos, și ce-î veni în minte să aprindă o luminare, într'un sfeșnic din fața pervazului.

Oare păcat să fie dacă va face încercarea aceasta?

Vrea să știe și el dacă este de argint icoana lui Foltescu. Baremî atunci să nu măi cîrtească.

Și oare, dacă ar fi de argint, nu e măi bine și pentru sufletul cui a dăruit-o, ca și pentru numele bisericei?

O icoană de argint este o podoabă măi mult și un prilej ca să îngrijești de biserică și măi cu dragoste.

Hei, să fie toată biserica asta de argint!

Cum ar măi îngriji-o!

Dar încă să fie de aur!

Părul i se ridică în virful capului sburlit de groază.

I se părea că a săvîrșit o nelegiuire; și vorbele scripturii îl muștrau cu asprime:

«Domnul nu vrea aurul vostru...»

Dar tot, or-cum, se gîndia el, ca s'o dreagă.

Inima însă tot îi bătea.

Dascălul nu avea putere să mai cugete dacă e bine să fie o biserică toată de aur.

Biserica să fie de argint, mai merge, argintul e al sfinților; dar asta nu înseamnă să aducă la biserică icoane de tinichea și să poruncești să ți le puie în pervaz!

Cu ciudă scoase briceagul, îl deschise de țăcăni în prăsele, și începu cu băgare de seamă să desprindă tabla de metal alb de pe icoana lui Foltescu.

Lemnul desprins de tablă, îi scăpă, căzu jos pe lespede și făcu un sgomot în biserică, parc'ar fi căzut nu din mînă, ci din cer. Tabla de metal, pe fața cealaltă, era mai lucie, mai nouă, dar era mai roșiatică.

Dascălul o ținu de un colț, și îndreptă alt colț la luminare, să vadă, se topește?

Tabla ținută între degete se desdoi cu acel țitnit fals al tablelor de metal.

Colțul se înroși și atunci dascălul trase tabla repede să vadă dacă s'a topit.

Degetele strîngînd iar tabla, se auzi iar țitnitul fals, mai zgomotos de astă-dată, ca o protestare.

Și atunci fie întîmplare, fie răsunetul, dascălul Dumitru auzi și pe la spate un țitnit fin și subțire. Se întoarse și cu luminarea în mînă privi cu atenție.

Coroanele zimțuite de la capetele sfinților din pervaz, grele și fine, tremurau ușor, la flacăra luminării, și se auzea cîte-un țitnit foarte ascuțit și tot mai repede cum se repeta de la o coroană la alta. Dascălul privea mereu și țitniturile se repetau mereu.

La un moment toate icoanele și toate coroanele lor păreau că se întrec — și se auzeau dese țitnituri și plesnituri.

Dascălul Dumitru rămase cu ochii la coroana deasă, cu zece rînduri, a unei mucenițe, a sfîntei mucenițe Evlampia.

Coroana tremura toată într'o mișcare ritmată, și părere? sau adevăr!, fața muceniței era mai aspră. Liniuțele de văpsea ale sprincenelor se uniseră mînioase — și... adevărat? mucenița Evlampia mișca încet buzele mici, par'că zicea ceva.

Dascălul, speriat, scăpă tabla din mînă; tabla făcu un sgomot su-

părător în tăcerea bolților ci dascălul părea că nu'l aude și cu ochii acolo, la iconița aceea voia să se încredințeze de adevăr, îndoit de mijloc, ca pentru a coborî să fugă.

Dar chiar adevărat!; buzele muceniței se mișcău de-albinelea, și auzi o șoaptă, ușoară, ritmată, plină de ură; o rugăciune și un blestem:

— Doamne, Dumnezeule, pedepsește... făr' de legea... păcătosului... arzătorului de icoane!...

Atunci se auzi încă o voce în biserică, o voce măreață, străină par'că, și oarecum prietenoasă; — vocea diavolului care zicea tare:

— Bine te-am găsit, dascăle, dascăle Dumitre!

Dascălul Dumitru nu mai avu putere să se ție și ca trăsnet se prăbuși jos, cu scaun cu tot, scăpînd lumina pe lespede.

Popa Vasile, căci el vorbise, întâi săltă în loc speriat, oprindu'si mersul. Pe urmă se repezi, ridicînd lumina de jos, căci ardea fără lumină, gata să se stingă, și o ridică să privească mai bine la dascăl. Acesta nu se mișca, nici nu sufla măcar.

Cînd popa strigă cu curaj, ca să-și alunge frica:

— Dascăle! — dascălul nu răspunse, căci n'avea cine, dascălul murise.

BCU Cluj / Central University Library Cluj ION BİRSEANUL.

REÎNTOARCEREA.

*În murg izbînd cu bold de pîntenî
Se 'ntoarce-un călăreț din luptă,
E plin de rănî, pe fața-î suptă
Rămas-aî vii doar ochii-î sprintseni...*

*— Spre «Hanul Roș», prin bezna rece,
Te svîrle, murgule, săgeată:
Acolo 's ochi duioși de fată,
Supt para lor, de rănî mi-o trece!.. —*

*Șajuns-aî ei... Nicî ochi, nicî șoapte,
Ci 'n scrum și 'n sînge hanul zace...
Atuncea rănile-și desface
Voinicul crunt, și pierе 'n noapte...*

I. M. MARINESCU.

CETATEA HOTINULUI ¹

În cuprinsul din alte vremuri ale cetății se intră prin dărămăturile unor porți ale Turcilor. Ici și colo stau în picioare bucăți mari de ziduri făcute din bolovanii pătrați. Colo la dreapta s'a clădit, după anexare, o biserică pravoslavnică, târcată și vărgată după obiceiul. În stînga se înalță, lingă părății ruși ai moscheii, minaretul, căruia, de vechime — în 1913 el va împlini în acest hal două sute de ani — i-a căzut numai virful. Turnul se avîntă încă puternic și îndrăzneț; ne suim cu greu pe scări întunecate, care se încolăcesc îngust, și, cu picioarele fărimate de oboseală, ajungem la o fereastră deschisă în gol, aproape de virf. De acolo privirea prinde Nistrul ce curge în vale, malul polon de altă dată, cu grupele lui de arbori, căsuțele lui bune, drumul ce merge la stînga spre dușmanca satornică a Hotinului, vestita Camenița a Podoliei, biserica rusească de de astăzi și locuința de minune așezată a unui proprietar, adevărat — în culoare locală — a unui *purăf*. Aur de lumină, verde al primăverii, albastru al apei puternice și al cerului ce se gătește de seară. O mare liniște curată, prin care plutesc, pentru mine, înălțîndu-se de pe aceste ziduri, fantasmе în turbane albe, cu lungi haine țesute în aur, cu hangere cuprinse în tecii de pietre scumpe, luptători îndărătnici pentru o lege care s'a stîns aici, pentru o limbă care s'a dus, pentru o stăpînire care a perit, mucenici ai Islamului ale căror morminte s'aui spulberat de cucerirea necredincioșilor și a căror țărînă se calcă în picioare de «domnul Șimen» și de «purății» lui, pe cînd minaretul, gol de rugăciune, înalță o gură de mort, neagră și mută, spre cerul serii albastre.

Către apă, zidul turcesc e încă deplin, și numai o mare poartă s'a rupt pentru trecere; în cadrul negru, înalt ea cuprinde o icoană de veselie verde pe fond albastru, o icoană care nu pare un adevăr viu al naturii, ci o zugrăvire măiastră pe porțelan.

Acuma, după bolovanii pătrați și cărămida Turcilor vine o altă cetate, pe care cea de-a doua a cuprins-o în ea, de și nu era vrednică de aceasta. În adevăr, cînd la 1713 Abdi-Pașa, serascherul, care avea chemarea de a face rege în Polonia pe Stanislav Leszczyński prietenul lui Carol al XII-lea, se opri aici la Hotin, amînînd pentru

¹ Din «*Neamul românesc în Basarabia*» de N. Iorga (editura librăriei Socecu et Co. 1905, pp. 238): pp. 26-33.

totdeauna expediția sa peste Nistru, el găsi o cetate întreagă, puternică și frumoasă. Din aceasta voia să facă el, cu ajutorul salahorilor moldovenii și munteni ai lui Nicolae Mavrocordat și lui Constantin Brîncoveanu, Domnii noștri de atunci, platoșa Nistrului împotriva neastîmpărului rusesc, răspîns cu doi ani în urmă la Stănilești. În citeva luni de zile se făcură reparațiile de nevoie și însemnate adausuri, se dădu lui Allah casă de rugăciune și Pașei celui nou case de locuință, se destupară șanțurile, se curățiră odăile ostașilor și se așezară tunurile cele nouă.

Dar cetatea cea veche se desface astăzi foarte bine din cîrpelile și înnădirile grăbite și grosolane de la 1712, prin chibzuiala formei sale, frumuseța podoabelor, bunătatea materialului.

Lumea o crede genovesă, pe temeiul unor povești ale Tatarilor, cari numiau «cetate genovesă» orice clădire uriașă a trecutului. De fapt, isteții și bogații negustori italieni n'aveau ce să caute aici, atît de departe de Marea Neagră, în locuri sărace, pustii și barbare.

Înainte de Moldovenii Mușăților, lui Alexandru-cel-Bun și lui Ștefan-cel-Mare au mai fost, ce e drept, stăpîni în Hotin, dar aceia nu se poate să fi fost alții decît Polonii din Podolia și Rușii din Haliciu, pe cari i-a supus abia după 1350 în aceste părți Craiul leșesc. Acea cetate de la început era însă, de sigur, altă, una foarte mică și sălbatecă, un fel de Țețină, căci Țețina de lingă Cernăuți, Hotinul și un Hmilov, despre care nu mai putem ști unde se afla, au avut neconținut aceiași soartă.

Meșteri din Podolia sau Italiani au lucrat Hotinul cel nou, pe la 1400. Ei au făcut din piatră bine potrivită și amestecată cu linii de cărămidă, pentru podoabă, un masiv rotund de zidărie strașnică, ce se ridică drept pe malul Nistrului puternic. Turnuri se află pe la colțuri, tot așa de uriaș plănuite și aduse la îndeplinire. În centru se făcură încăperi de rugăciune și locuință, și prin năruiturile de acum, printre multele schimbări care au pierdut astăzi mai orice înfățișare, rămii uimit cînd vezi semnele deosebitoare ale arhitecturii din veacul al XV-lea a Moldovei. Casele acestea care au fost spoite cu roșu pentru haremul vre-unui Pașă, ferești de piatră albă, în arcuri sfărîmate, și o ușă de biserică în care se taie trei rinduri de linii împodobite, ca la ușa bisericii din Scinteie, clădită de Ștefan-cel-Mare. Colo sus, pe zidul acela măreț, ferești mai mici au ciubuce de piatră săpată, care se taie în unghiuri drepte, și se vede chiar prin spărturi o poartă cu șapte-opt arce în cadrele ei îndrăsnețe, care e de sigur cea mai frumoasă din toate vechile clădiri românești. Ea

e sfărîmată în parte, drumul la dinsă s'a rupt, și ar trebui să te cătări prin bolovani și risipiți ca s'o vezi mai bine.

Trecem acum pe malul Nistrului. Malul nu e tocmai înalt aici; apa, largă de tot, se strecură sticlind de ultimele raze; pe o lotcă, doi lucrători și o fată cu tulpă stau pe gânduri tăcuți. Nu se aude decît glasul lui Șimen, care știe toate și le spune la «purăți». Iar cetatea cea veche, cu ziduri gălbii și pătate de cărămizi tari ca piatra, rîvnește să atingă uriașă cerul însuși cu zimții ei de ruină.

Eu nu chem trecutul și nu-l mai aștept în viitor. Știu că au murit pîrcălabii lui Ștefan, că e supt lepedea de la Probata Petru Vodă Rareș, care a înfruntat cu Hotinul său puterea Polonilor și ar fi voit să ascundă aici nenorocirea sa din 1538; n'am uitat că s'au risipit de mult rămășițele lui Rogdan-Vodă Lăpușeanu, căruia i-a plăcut mult de Hotin și a plecat dese ori de aici după fetele frumoase din Polonia, înainte de a muri ca tînăr pribeag cu mîințele pierdute. Nu mai caut cu gîndul nici locul unde, în sîngeroasa înfringere a Turcilor de către Sobieski la 1673, au stătut corturile Domnilor noștri cari trădară trecînd la creștini: Ștefan Petriceicu Moldoveanul și Grigorașcu din neamul de Arnăuți al Ghiculeștilor. O indoită pîngărire a trecut pe aici, a Turcilor și a Evreilor. Locul pe care stă cetatea e robît la străini, și tocmai un elegant ofițer primblă pe ziduri niște doamne foarte bucuroase de curtea ce li se face. Dar mă plec jos, și ridică o fărîmă de peatră neagră, pe care o ascund de întrebările lui Șimen, și, ducînd-o acasă la Romîni liberî, voi păstra-o ca pe o moaște din oasele sfinților.

Și, cînd ne întorcem spre trăsura, care așteaptă lingă biserica împoțonată, pentru ca să străbatem Jidănimea gătită de Sabăș, cineva-mî spune parcă la ureche un cîntec vechi care pornește așa:

Hotine, Hotine,
Păzește-te bine,
Căci Muscalul vine
Cu oaste spre tine...

Așa cîntău Moldovenii acum o sută, două de ani Turcilor din cetate. Dar ei nu s'au păzit bine. În 1729 Muscalii au venit și s'au dus. O clipă pîrcălabii moldoveni intrară iarăși în Hotinul pierdut; însă dărnicia turcească nu ținu mult. Iarăși, în 1769 malul pietros fu crușit de mult sînge, și Hotinul fu rusesc a doua oară. Și iarăși cuceritorii se duseră în zăre la încheierea păcii.

Tot așa în 1788.

Numai în 1812, ei rămăseră.

N. IORGA.

FĂRĂ NĂDEJDE

Scotoci bine prin cufăr, geamantan și prin toate buzunarele hainelor.

Din toți banii ce putu găsi, Alexandru Marinoff alese 13 ruble de-oparte. Mai citi odată sfârșitul scrisorii: «... și nu întârzia deci, dragul meu frate!»

Da, acum nu mai încăpea întârziere. O așa scrisoare de la Serghie nu mai primise.

— Ei, cum, Alexandre? Nu mai e Serghie scriitor la avocatul ceala? — zise după multă gândire bătrîna, care sta lingă sobă.

Pe Alexandru îl surprinse această 'ntrebare neașteptată. Chipul lui căuta acum, arțăgos, la banii numărați. Avea uitătura omului încurcat de 'ntrebare.

— Ie, mamă — răspunse el, prefăcîndu-se liniștit — ie, cum să nu fie... Baniî aștia... îi trimit pentru examen. Acuma isprăvește și se face profesor.

— Profesor?!.. Dragul mamiî!..

Chipul slab și sbîrcit al bătrînei rămase surzînd fericit, cu ochiî țintă la Alexandru, care număra încă odată banii, ca să vadă dacă nu cumva greșise. Îi înfășură apoi într'o batistă și ieși grăbit pe ușă... la poștă, și-apoi repede de tot la prăvălie, căci stăpînul nu iartă.

Era bun, vechiî și prețuit vînzător în prăvălie Alexandru; ca el însă se mai găseau, și erau chiar de acei cari îi rîvniaî pîinea, pe care trebuia s'o 'mpartă 'n atîtea părți.

Mergea dar zăpăcit, și cînd a trecut pe strada Ecaterina, nu s'a putut opri de loc, cînd o femeie — Elena, sora lui — se ivi la un geam, strigîndu-l pe nume.

Știa Alexandru năravul ei: să întrebe mereu dacă e vre-o știre de la Serghie.

— Am primit. Ie bine, Eleno... te dorește — și trecu înnainte ca un zăpăcit.

* * *

A mai ieșit și el afar' din oraș. Nu știu ce-l tot îndemna să se ducă spre Prut, dar era prea departe..., și-acum, Serghie se 'ntorcea 'nnapoi pășind domol și țeapăn și pipăind pămîntul par'că.

Strîngînd paltonul la piept și adunîndu-și umerii, privia ades spre soare, încrețînd fruntea slabă și buzele uscate. Era slab, slab de tot Serghie și.... fusese spre Prut.

Vîntul de toamnă venea răcoros de peste cîmp, de departe, cine știe de unde... poate de undeva...

Ajuns în oraș, la răspîntia a două drumuri se opri. Ceva îl înneca 'n piept. Tuși încet, stăpînindu-se cu frică. Apoi se răzimă de-un felinar, scoase mîna din buzunar și deschise portofelul: «Cinci-zeci și doi de lei... 24, chiria pe două luni... 10, datoria la un student: 34; 8 franci la birt: 42. Mai rămîn 10». Se uită spre picioare: «Nu le mai repar».

Avea prin urmare Serghie 10 fr. ai lui, din cari mai putea cumpăra și medicamente.

Voi să se urnească de lângă felinar, dar se opri iarăși, ca omul care încă n'a hotărît încotro s'o apuce.

Da, să meargă să plătească chiria, acuma, iute, adecă... așa cum putea un om bolnav ca el să meargă. Să meargă... și merse; să plătească chiria... să plătească; să treacă pe la birt și să plătească și... și-atita tot! — își zise el sie-și par'că certîndu-se. Ce să mai facă?.. Unde? Cum? Cu ce? La cine?..

Cînd la vre-o răs_pintie trebuia s'aștepte trecerea vre-unei trăsuri, fruntea lui se încreția de nerăbdare, strîngea oasele uscate ale degetelor, iar buzele îi tremuraî. Trecătorii grăbiți sau veseli erau niște nebunî...

Umbla mai mult pe-alături, pe o margine a trotuarului și se ferea de ori-ce...

* * *

— Nu pot, domnule Marinoff! — zise proprietarul, schimbînd vorba — te-am tolerat două luni. Îți mulțumesc că-mi plătești măcar acum; pe viitor dacă voiești să mai stai, plătește pe o lună 'nnainte...

Serghie nu mai cunoștea pe acest om. Se uită lung la el. Îl pătrunse cu privirea lui îndurerată: o căutătură de groază și de scîrbă.

— Domnule! — zise el apoi tremurîndu-și glasul ca de friguri și clătînd ușor din cap.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În acest cuvînt era tot sufletul lui; și dacă nu l-ar fi durut grija pieptului său istovît, i-ar fi spus, i-ar fi strigat cu alte vorbe acestui om, cît e de hain, cît e de crud.

O, îl apuca scîrba, cînd își aducea aminte, cum se gudura acest om și cu ce vorbe dulci îl întîmpina la plecarea ca și la sosire... dar asta era 'nnainte de a-i plăti, era după ce trimisese scrisoare lui Alexandru.

Stăpînul casei nu mai putu să sufere căutătura aceia săgetătoare. Ochii adînciți în orbite, fața aceia pierdută și uscată... grozav!

Ca un copil, pe care l-ai certat pentru ștregării, plecă ochii 'n pămînt.

— Domnule! — mai adăugă Serghie — Dumneata n'ai copii?!

În aceste vorbe tremura desnădejdea omului rămas făr' adăpost.

— Nu pot, domnule Marinoff, cu nici-un preț nu pot! — zise apoi proprietarul, ridicînd hotărît capul în sus, ca omul care se simte rușinat de șovăirea lui.

Serghie se resemnă; îl mai privi odată liniștit, dar hotărît...

— Bine dar, astă-seară îți dau răspuns.

Rămase singur. Se lăsă încet pe scaun, oftă din grei, încrețînd fruntea și cătînd să oprească tusea, care bătea la ușa pieptului. Roti împrejur ochii săi adînci și umezi, oprindu-i asupra lucrurilor ce avea în odaie: nimica toată. Un om le putea duce toate odată... el însă nu... Dar trebuia să meargă undeva... Se urni de pe scaun, coborî încet treptele și iată-l în stradă.

De vre-o trei zile n'a mai fost la cursuri. Acum se duce: Încet-încet, pe

marginea trotuarului, legănându-se slăbănog, ca o frunză, se 'ndreptă spre Universitate.

Cum era slab și adus de spate, îi părea, privindu-l din urmă, c'ar fi un om de 50, iar nu de 25 de ani.

Ajunse în fața Universității fără să știe cum și cînd. Ca un străin, care innainte de-a intra într'un palat se uită lung să-l vază pe dinafară, așa rămase el în fața ușii. Atîta viață trăise în cele cite-va zile de lipsuri, atîta durere, atît de lungă așteptare, că acum se simția par'că străin.

Începu să urce treptele încet, par'că numărîndu-le. Intră într'un coridor, apoi mai urcă alte trepte.

Cînd a ajuns sus, abia se mai ținea pe picioare, și nu odată l-a bătut gîndul să se 'ntoarcă 'napoi.

Era însă în el o mîndrie: aceia de-a nu se ști slab. Se silea decî să riză de slăbiciunea lui, inchipuindu-se mai tare ca el însuși.

În coridor studenți mulți. Unii priviau lung și speriați, iar cei cari îl cunoșteau își făceau alte treburi, căutînd vorbă 'mprejur sau trecînd grăbiți.

A trecut printre ei și i s'a făcut loc destul. S'a întimplat așa, că n'a putut întilni ochii vre-unui cunoscut, ca să-l salute măcar. Nu știa cum și de ce, dar ar fi vrut el să zică unuia o vorbă. El sie-și părea umilit și frînt în tă cerea și singurătatea gîndurilor. Se simția înjosit și îndurerat în fața tuturor care îl vedeau așa de pierdut.

Numai în fundul coridorului găsi pe un coleg din acelaș an cu el, care sta de vorbă cu un altul. Cu acesta dete mina; apoi îi numără 10 lei.

Cei doi încep iarăși a vorbi; rîd și glumesc între ei, iar Serghie se silește și el să facă față împrejurărilor cu un zîmbet ofilit.

A întrebat de citeva ori pe colegul său despre cursuri, și văzînd că acesta îi răspunde scurt, ca omul ocupat, tăcu și rămase ascultînd.

Își spunea ei în de ei, lăsîndu-l uitat pe Serghie; gesticulînd și invirtîndu-se în loc, încet-încet îi întoarseră spatele; apoi începură să se preumbe spre fundul coridorului.

Serghie rămase zdrobit. Nu înțelegea ce se petrece în jurul său și nu se înțelegea pe sine.

Cu ochii plini de amărăciune măsură pe colegul, care se depărta. Vedeau din noū în față pe omul, care-i ceruse mai adineaori chiria pe o lună 'nnainte.

Se întoarse cu fața și privi pe geam afară. Se rezimă 'n coate în fața ferestei, îngropîndu-și obrazii în palme...

Ca omul stăpîn pe sine, gata la ori-ce, la moarte chiar, ridică apoi capul hotărît.

E ceva în om, și acest ceva nu se poate cunoaște de cît rar și nu de ori-cine. E o tărie 'n sufletul nostru, în sufletul unor oameni — o tărie ce nu se poate cunoaște decît în ceasuri de grea cumpănă.

Atunci treci peste durere, peste tot ce te-ar putea înduioșa și frînge și rizi de slăbiciunea ta, de durerea ta, de tine însuși. Nu-ți mai pasă. Cauți cu dispreț și fără sfială 'n ochii ori-cui.

Serghie se răsuci scurt în călcîi. Altul era omul, care mergea acum pe sală cu pas pripit, scuturat, cu capul sus și cu fruntea senină. Ochii aceștia nu mai căutaŃ nicŃ în stŃnga, nicŃ în dreapta, ci Ńnainte.

Ava destul loc să treacă. MulŃi ochŃ se 'ndreptară curioși asupra lui și multe șapte se porniră prin prejur.

Cobori treptele Ńn jos cu pași grăbiŃi, ca și cŃnd Ńn orŃ-ce clipă aștepta ca clădirea să se prăbușească și să-l Ńnghiță.

După ce ajunse Ńn drum, se mai uită odată 'napoi, par'că să vadă dacă nu cumva s'a și prăbușit.

Ńși adună apoi paltonul la piept, ținŃndu-l strins cu amŃndouă minile, Ńși adună umeriŃ, Ńși adună par'că și gŃndurile și... Ńnainte, iute, tot mai iute... coti la stŃnga și se pierdu Ńn mulŃime...

* * *

Ţi-e mai mare groaza pŃnă cŃnd faci primul pas; după-ce Ńnsă l'ai făcut, ŃŃi pare că nu putea fi decŃ așa.

I-a venit foarte greŃ lui Serghie, așa-dar, la 'nceput să intre... acuma Ńnsă lumea asta era o lume, cu care vrŃnd-nevrŃnd, s'a Ńmpăcat.

ToŃi bolnavŃ... oameni și mai bolnavŃ Ńncă decŃ el.

Serghie sta cu fața Ńn sus, căutŃnd spre geamăși, numărŃndu-și par'că gŃndurile. CŃnd-și-cŃnd Ńși Ńntorcea capul obosit.

CŃnd vre-unul tușea sau gemea Ńn paturile vecine, atunci strŃngea buzele și Ńncrețea fruntea. SimŃția atunci că și el ar putea tuși dacă s'ar lăsa slab.

Ţl mŃngŃia Ńnsă Ńngrijirea și purtarea blindă a celor dela spital. ŢngrijitorŃi cari au văzut pe tăblița lui «student», se purtau aproape ca și cu internŃi spitalului, pe cari erau deprŃnși să-i asculte.

Era multă lume, care se purta blind și omește cu el. Era și o studentă, da, studenta aceia... aceia care semăna așa de mult cu sora lui. Ce căutură blindă!

CŃnd a văzut-o intrŃnd Ńn sală, a rămas Ńnmărmurit; Ńi venea să-i strige: Eleno! — și 'n gŃnd i-a strigat.

Cum s'a interesat apoi ea de el, că cine-Ń și de unde! Da, nu era tocmai pustiŃ și părăsit, cum fusese Ńn chilia lui sārăcă, lipsit de căldură, de Ńngrijire sau de o vorbă mai blindă. Era... mai bine.

Ceva greŃ Ńi apăsa acuma pe piept.

* * *

La un ceas după plecarea doctorului, pe Marinoff Ńl mutară Ńn secŃia tuberculoșilor greŃ bolnavŃ.

...Era seară tŃrziu. Serghie nu putea dormi.

Chipurile albe ca de morŃi din camera Ńn care se afla acum, gemetelē care

nu mai conteneau durerea lui, desnădăjduita lui durere, toate-i strîngeau inima și-i zăpăceau gîndurile.

«Ah, noapte neagră și lungă... noapți de dor și de chin, cite veți mai fi încă?!...»

Simția acum Serghie, că mai curînd sau mai tîrziu trebuie să se sfîrșească.

... A ațipit... a mai trăit o viață trăită: sănătate, copilărie zburdalnică, orașelul lui, părinții lui, frații, sora lui — sărmana Elena! — Sărmana lui mamă! ce vis frumos! Toate le-a văzut.

Cînd s'a deșteptat a plîns... a plîns cu lacrimi bogate... a plîns mult.

* * *

Vești nici bune, nici rele Alexandru nu mai primise de cite-va săptămîni de la fratele său din Iași, iar acum desfăcu nerăbdător scrisoarea și citi:

«Dragul meu frate,

«Îți trimet sufletul meu tot... că să nu-l pierd... Sărută pe Elena... pe mama... «nemîngîiata mea mamă.. iar tu... mîngîie-te că ai inimă mai tare: mi-am pierdut nădejdea.

«Îți scriu... tu știi de unde-ți scriu?... Îți scriu poate pentru ultima oară, «dar... nu te întrista, căci nu sînt îndurerat în măsura, în care mă crezi. Eu «am curaj; am curaj, Alexandre dragă... am foarte mult curaj...»

Ochii lui Alexandru rămaseră pironiți. Buzele îi tremurau, iar fălcile și le strîngea cu putere, căutînd să se stăpînească.

— Ce spune, Alexandre?—întrebă bătrîna, care cosea alături de el la masă.

—...Bine spune, mamă...

— Dar de ce nu citești tare, ca s'aud și eu?

— E scrisă tot cu semne, ca să nu poată citi poliția.

Acum văzu Alexandru că trebuie să fie și mai tare de inimă — și se simtea chiar atît de tare încît îi părea, că inima lui ar rămîne de piatră la ori-ce durere a lui Serghie.

«Sînt trei ani, de cînd nu v'am mai văzut... pe nici unul... dar... asta nu-î «mult... nu, ui'te, imi pare o zi, așa au trecut. Par'că era eri, cînd voiaî să «mă prindă și a trebuit să părăsesc Universitatea din Odesa... să vă pără-«sesc pe voi...

«O, Alexandre... Alexandre, mă dor... atîtea mă dor... nici nu mai știu de «mine... nu mă mai doare nimic... mă doare sufletul din mine.

«Nimănuî n'am spus truda și păsurile mele pin'acum... dar... am suferit... «Ție îți spun, numai ție-ți pot spune cit sufer acum, pentru că tu ești tare... «tu ești cuminte... dragă Alexandre!.. Sărută pe Elena... V'am văzut pe «toți în vis... vai!

«O țară ne desparte și două ape mari... dar eu sînt cu voi. Sînt lîngă voi... «sufletul meu e acolo... Nu mă vedeți? E umbra mea alături de tine...

«Vezi, mi-ar părea rău să verși lacrimi pentru mine... caută și-i dă nădejde «mami; fii tare... Sărută pe Elena... Alexandre!...

— Ce spune, Alexandre? Ochiul tău sînt uzi!

— Nu, mamă, — zise el, silind o căutătură senină în ochii bătrinei. Mă înduioșează numai... Vezi... Serghie e aproape să isprăvească examenul. E tare vesel. Spune că i-e dor de tine, și cînd îmi spune așa... vezi... mă'nduioșează.

Bătrîna lăcrămă fericită:

— Dragul mami!

«E soarta, Alexandre... a fost soarta mea vitregă. De multe ori îmi venea «să turbez de dorul de casă... de dorul vostru — și-acum par'că nu sînt în «toată mintea. Mi-aduc, nu știu de unde, gîndurile... ca să-ți scriu ție.

«Sînt nedreptăți care strigă... nu la cer... căci acolo se vede că nu mai «vegheză nimeni... Alexandre... iartă-mă! Așa-i că sînt nebun?! Nu știu ce «spun... spun prostii, adevărate prostii. Îmi vine mie să rîd de ele...

«Aici e noapte... și eu îți scriu... toți dorm... adecă nu... eu sînt singur «în odaia mea și stăpînul casei alături cu ai lui...

«Dar să ne despărțim... adecă nu... eu ași avea de spus încă multe, foarte «multe... Tu ce mai spui?

«Nu mi-ai scris. Îmi scrii așa de rar. Mi-ai scris foarte puțin pîn'acum «despre mama și despre Elena... Ah, am văzut-o, Alexandre... nu sînt singur «aici... am destulă îngrijire...

«E o studentă, care stă aici, așa de bună și de miloasă... seamănă grozav «cu Elena. Ea îngrijește ades de mine. Cînd o văd mă bucur, iar cînd pleacă, «mă gîndesc la Elena și-mi vine să plîng...

«Unde sînteți voi?.. Unde să vă caut cu gîndul meu?.. Acolo, departe, în «vale, în orașelul tăcut... Mai sînt nedreptăți pe-acolo?!

«Ah, copilăria mea!.. Dacă cine-va mi-ar da acum deplină sănătate, n'ași «vrea-o. Ași fi fericit să mor lîngă voi. Atunci n'ași mai suferi...»

Bătrîna căta plîngînd de bucurie în ochii uzi de lacrimi ai lui Alexandru și se simția și ea fericită, cînd își închipuia ce fericit trebuie să fie Serghie dacă Alexandru plînge.

«Ah, cuibul copilăriei mele, sănătate... seninătate, pribegie, nedreptate, «durere!.. De ce sînteți toate pe același pămînt?!.. de ce?!

«Tremură durerea 'n mine... mi-e dor și mă doară... Mi-e mintea 'ntune- «cată... mi-e sufletul desnădăjduit... și plîng...

«Mîngîiați-vă, dragii mei... dragă Alexandre... căci eu nu mai am nici-o «mîngiere... Și fiind-că se face ziuă... n'ași vrea să mă găsească cineva plî- «gînd... Sărută pe mama... sărută pe...»

Se auziră bătăi dese 'n geam. Alexandru deschise.

Alexandru luă o telegramă, închizînd geamul; o desfăcu, mișcînd neliniștit pleoapele, ca să scuture lacrimile, care tot mai mult năvăliau:

«Astă noapte, fiul Dumneavoastră, Serghie Marinoff...»

Bătrina nu înțelegea acum pentru-ce Alexandru începu să plîngă tare. Plîngea deci și ea...

— Ui'te, mamă—zise el, căutînd ai lua 'nnainte și rupînd par'că vorbele—Serghie e așa de bine... a terminat examenul.... acum va fi profesor.... Ne chiamă acolo... Tu ai să te duci atunci.... cînd o fi și el așezat.... Acum am să mă duc numai eu... și am să-l mingîi, mamă...

ROMULUS CIOFLEC.

CRONICĂ.

D-l Teodor Burada, care cunoaște mai bine decît ori și cine trecutul teatrului românesc, și mai ales în Moldova — căci pentru Muntenia cercetările sale se întregesc prin ale d-lui Olănescu-Ascanio, — dă în «Familia» o schiță despre începuturile de teatru în Ardeal. Poate că articolul și-ar fi găsit mai bine locul în anuarul Societății pentru fondul de teatru. Oricum, d-l Burada ar aduce un mare folos tuturor dacă ar strînge la un loc articolele, așa de răslețite și prin urmare așa de greu de întrebuințat, pe care le-a semănat, la intervale mai lungi sau mai scurte, în «Convorbiri literare», în «Arhiva» din Iași și în alte părți, pentru a da istoria, deplină și bine orînduită, a teatrului românesc.

*

La Chetiū, în părțile nordostice ale Ardealului, a fost îngropat zilele trecute Tit Chitul, autor de romane istorice. Cine a cetit, în foile de dincolo, discursul, foarte mișcător, rostit asupra mormîntului lui Chitul de avocatul Gavrilă Tripon din Bistrița, a putut afla din ce sărmană viață chinuită de beteag fără nădejde, ologit și încremenit din cea d'întăie tinereță, purtat pe mîni în viață ca și la groapă, au răsărit acele scrieri: «O fată de tarabostos» și «Steaua Orientului» care, tipărite fără supraveghe de stil și în condiții cu totul neprielnice, la tipografia archidieceșană cu ortografie cipariană de la Gherla, și în revista «Familia» de acuma, au fost abia cunoscute în Ardeal, iar aiurea, de loc. Din cite pagini ale lui am răsfoit, am putut vedea că acest stingaciū, de multe ori banal — fiindcă îi și lipsia experiența vieții și mediul literar! — avea puterea de a descrie și un netăgăduit talent de a istorisi. Cred că prin alegeri și îndreptări, ceia ce a rămas pe urma lui ar putea fi apropiat de public măcar acum, după moartea lui, într'o ediție mai omenească.

N. IORGA.

CUGETĂRI

La capătul cunoștinții omenești așteaptă resignarea moartă și superstiția vie: nu e de mirare că oamenii o aleg pe aceasta din urmă.

*

E mai înțelept asupra vieții nu acela care a trăit-o mai mult, ci acela care s'a uitat mai mult cum o trăiește.

*

Școala îți dă une ori temelia casei și une ori numai învățătura cum nu se clădește o temelie.

*

Pentru oameni are însemnătate fapta ce ai făcut, pentru tine ajunge hotărârea ce ai luat-o.

*

Închipuirea despre primejdie o are și fricosul și viteazul cel adevărat: dar fricosul se oprește la dînsa, pe cînd cel alt merge pînă la hotărîre.

*

Să te doară de părerea altuia numai cînd te-a înțeles și a descoperit în tine un rău pe care tu nu-l știași și nu te hotărîseși să-l îndrepti.

*

Făcătorul de pace nu poate fi nici odată pașnic.

*

În sufletul oamenilor se luptă un veșnic instinct al dreptății cu veșnicul interes al nedreptății.

*

Sînt unii scriitori cari scriu spre a-și lămuri gîndul și alții cari încep după ce și l-au lămurit.

X.